

Zorin Zamfir

Jean Banciu

TRATAT DE ISTORIE UNIVERSALĂ

Al doilea război mondial

Volumul IV

1942

„RĂZBOI PRETUTINDENI”

Copyright © 2010, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ZAMFIR, ZORIN

Tratat de istorie universală : al doilea război mondial / Zorin Zamfir, Jean Banciu. - București : Pro Universitaria, 2007-

7 vol.

ISBN 978-973-129-104-8

Vol. 4 : 1942 : Război pretutindeni. - 2010. - Bibliogr. - 978-973-129-629-6

I. Banciu, Jean

94(100)

Cuvânt înainte

Volumul IV din „Tratatul de istorie universală” al Doilea Război Mondial sub titulatura „Război pretutindeni” cuprinde evenimentele petrecute în marea conflagrație, în anul 1942.

După dezlănțuirea ofensivei împotriva Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941, armatele germane reușiseră, după un marș deosebit de rapid, să ajungă la începutul lunii decembrie 1941, în fața Moscovei. Dar, imediat, a urmat contraofensiva Armatei Roșii, care în următoarele trei luni a dus la respingerea trupelor germane departe de porțile capitalei Uniunii Sovietice.

Tot în prima parte a anului 1942, s-a desfășurat ofensiva armatelor japoneze în peninsula Malacca, în arhipelagul Filipinelor în insulele din Marea lawei, în Birmania și până departe în apropiere de țărmurile Australiei.

Bătălia Moscovei, deși câștigată de societici, nu a stins nici pe departe posibilitățile ofensive ale armatelor germane. Comandamentul Wehrmachtului a reușit să-și refacă forțele și cu divizii aduse din vestul Europei, a dezlănțuit în vara anului 1942, o ofensivă, vizând cucerirea teritoriilor din sudul Uniunii Sovietice.

În fața acestei ofensive, trupele Armatei Roșii au fost obligate să se retragă din Crimeea, a fost părăsit Voronejul, întregul teritoriu din Cotu Donului și armatele germane și române au înaintat în Caucaz până la Nalcik, Alagir, Elbrus și Novorossiisk. A urmat contraofensiva sovietică de la 19 noiembrie și s-a declanșat marea bătălie de la Stalingrad, care avea să se încheie în anul următor cu victoria Armatei Roșii.

Multe pagini din acest volum cuprind descrierea luptelor din Africa de Nord, mișcarea de rezistență din Iugoslavia, Franța, Rusia, Ucraina și din celelalte țări ocupate de trupele germane, bătălia de la Midway, care a deschis un nou drum războiului din Pacific și ocuparea teritoriului liber al Franței.

Ca și în primele trei volume, și în volumul IV s-a insistat asupra evenimentelor care au avut un rol determinant în evoluția mării încleștări pe care omenirea a trăit-o la jumătatea secolului XX.

Acest volum, ca și cele precedente, a fost rodul unui asiduu travaliu de cercetare, triere și expunere a unui imens material extras din arhive, dar și din memoriile unor oameni politici, generali și conducători militari, cum au fost: Winston Churchill, Douglas Mac Arthur, Karl Dönitz, Dwight D. Eisenhower, G.K. Jukov, Franz Halder, Heinz Guderian, Charles de Gaulle, Erich von Manstein, Friedrich Paulus, S.M. Stemenko, Law Montgomery și alții.

Au fost, de asemenea, consultate istoriile care s-au referit la al Doilea Război Mondial, scrise de: Walther Görnitz, Henri Michel, Gh. Zaharia, I. Cupșa, Al. Vianu, H. C. Dahms, G. A. Deborin, Hans Adolf Jacobsen, Hans Dörr, Vasiliu Florin, Sergiu Verona, V.P. Borovička, Enzo Collotti, Jacques Delarue, Max Gallo, Jacques Madaule, William Manchester, Marcou Lilly, Gilles Perrault, Cornelius

Ryan, René Sédillot, Alexander Werth, I. V. Boldin, Jean Chesneaux, Mark Clark, J. Wieder, Jacques de Launay etc.

Prin aceasta am încercat, în continuare, să satisfacem dorința de cunoaștere referitoare la marea conflagrație a secolului XX, a unui grup cât mai numeros de cititori.

AUTORII,

Capitol I

Prolog

Când zorile anului 1942 apăreau pentru întâia oară pe Terra, Hitler era stăpânul Europei. Armatele Reichului ocupaseră vechiul continent de la Marea Mânecii până în insula Creta, din nordul Norvegiei până în nordul Africii și de la Oceanul Atlantic până în inima Rusiei, la Leningrad, Moscova, Harkov și Rostov. Canalul de Suez era în pericol, navele Marii Britanii, Statelor Unite ale Americii și cele ale statelor neutre erau torpilate ziua și noaptea în apele oceanelor Atlantic și Înghețat de Nord.

Prin intrarea Japoniei în război, marea înfruntare dintre armatele celor două tabere se transformase în cea mai mare conflagrație a tuturor timpurilor.

„Război pretutindeni”¹ și-a intitulat generalul nordamerican Dwight David Eisenhower unul din capitolele cărții sale referindu-se la primele luni ale anului 1942.

La începutul acestui an – 1942 – dictonul „la raison du plus fort est toujours la meilleure” (dreptatea celui mai puternic este întotdeauna cea mai bună) își justifica atunci întreaga valabilitate.

În acel moment, la începutul anului 1942, a părut că armatele germane și japoneze nu mai puteau fi oprite să-și împartă lumea. Ofițerii și soldații celor două mari puteri trăiau zile de euforie.

„Era clar – a scris cunoscutul publicist, combatant nordamerican, William Manchester, că nordamericani nu-i puteau opri pe germani și japonezi din înaintarea lor. Se dovediseră, în anul 1941, niște aliați ineficienți. Nu aveau trupe pe front. Nu puteau nici măcar fi de ajutor, cum se exprimase Franklin Delano Roosevelt, în chip de prețios arsenal de democrație.”²

În țările ocupate din Europa, germanii au instalat o administrație formată din membri ai partidelor național-socialiste din țările respective.

Pe teritoriul Belgiei, germanii s-au folosit de *Partidul Rex*, condus de Léon Degrelle și *Mișcarea Flamandă* (Vlams National Verbond) condusă de Gustaaf de Clerg.³ În plus, germanii au creat Legiunea Wallonă și Legiunea Flamandă, unități militare SS, în Belgia și Olanda pentru a le folosi pe frontul de răsărit.⁴

Din Danemarca, datorită atitudinii pasive a regelui Christian al X-lea, germanii au putut recruta voluntari, care au luptat alături de armata germană.

¹ Dwight D. Eisenhower, *Cruciadă în Europa*, Editura Politică, București, 1975, p. 56.

² William Manchester, *Adio întineric. Memorii din războiul Pacificului*, Editura Politică, București, 1986, p. 74.

³ Bușe C. Cârțână I, Ioniță Gh, Seftiuc I, Vianu A, Zamfir Z, *Istoria Universală – epoca contemporană 1939 – 1945*, Vol. II, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979, p. 81.

⁴ *Marea conflagrație a secolului XX – Al doilea război mondial*, Editura Politică, București, 1971, p. 150.

În Franța fusese instalată, în anul 1940, administrația mareșalului Henri Philippe Pétain,¹ cu care germanii au încercat să colaboreze, dar n-au avut prea mare succes. Pétain era unul dintre cei trei mari bătrâni mareșali din Europa, care mai trăiau (Pétain, MacKensen și Badoglio).²

În ziua de 1 februarie 1942, în Norvegia, primind sprijinul amiralului Erich Räder și al amiralului Boehme, Vidkun Quisling³ a fost numit de Hitler șef al statului norvegian și al guvernului de la Oslo. Numirea s-a făcut fără consultarea și peste capul gauleiterului Norvegiei, Josef Terboven.⁴

O situație dificilă au avut-o și statele neutre din Europa, îndeosebi cel mai mult având de suferit Suedia, care, în anul 1942, a fost nevoită datorită recoltelor agricole slabe din anii 1940-1941, să recurgă la o înghețare a salariilor, cât și a distribuirii alimentelor.⁵

Cum germanii au insistat să obțină controlul porturilor și aerodromurilor, guvernul de la Stockholm a răspuns printr-un veto categoric, amenințând cu aruncarea în aer a minelor de fier din Laponia, de care mașina de război germană avea mare nevoie.⁶

La această amenințare, Berlinul s-a văzut nevoit să dea înapoi.

Guvernul de la Stockholm și-a luat totuși măsuri de apărare. Cele două împrumuturi din anul 1940 și din anul 1942, în valoare de 2,5 miliarde coroane, au fost alocate apărării și au fost subscrise de suedezi din patriotism. În plus, conform hotărârii luate la nivelul conducerii regatului suedez,⁷ toți bărbații între 20 și 47 de ani au fost declarați mobilizabili, iar perioada de instrucție militară a fost ridicată la 450 de zile.⁸

În același an 1942, Legația suedeză de la Berlin a aflat că Înaltul Comandament al armatei germane întocmise un plan vizând ocuparea Suediei și începuse chiar pregătirea pentru punerea lui în aplicare. Comanda trupelor germane care trebuiau să invadeze Suedia fusese încredințată mareșalului Feodor von Bock. Aflând această comunicare provenită prin canalul ambasadei Suediei de la Berlin, guvernul de la Stockholm a decretat mobilizarea armatei.

Situația a rămas o vreme extrem de încordată.

Între timp, în martie 1942, primul ministru britanic Winston Churchill, care avea în vedere o debarcare în Norvegia septentrională, i-a cerut lui Alan Brooke

¹ *Pétain Henri Philippe* 1856 – 1951, mareșal al Franței eroul bătăliei de la Verdun din anul 1916. A fost șeful statului francez de la Vichy între 12 iulie 1940 – 20 august 1944. Condamnat de un tribunal francez, în anul 1945, la moarte, pedeapsa i-a fost comutată la închisoare pe viață de generalul de Gaulle

² R. Rahn, *Ruheloses Leben*, Diderichs Düsseldorf, 1949, p. 288.

³ Vidkun Quisling 1877 – 1945.

⁴ Bușe C., Cârțână I., Ioniță Gh. Seftiuc I., Vianu A., Zamfir C., *op. cit.*, vol. II, p. 199.

⁵ L. Anderson, *Histoire de la Suède*, Saint Etienne, 1973, p. 362.

⁶ Ion Hurdubețiu, *Istoria Suediei*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 301.

⁷ Rege în Suedia în anul 1942 era *Gustav al V-lea* din dinastia Beradotte (Pontecorvo). A domnit între anii 1907 – 1950. Prim-ministru al guvernului a fost între 28 septembrie 1936 – 11 octombrie 1946 Per Albin Hansson.

⁸ Kärll Molin, *Försvaret Folkhemmet och demokratin*, Stockholm, 1974, p.p. 402 – 404.

și șefilor de state majore să-i prezinte de urgență planurile de debarcare aliate pe coasta scandinavă. Aceștia, conștienți de dificultatea operațiunii l-au convins, cu argumente, pe Churchill, să renunțe la ideea sa.

Pe de altă parte, Hitler ocupat cu războiul împotriva Uniunii Sovietice, a abandonat și el planul de invadare a Suediei. Marea țară scandinavă a rămas astfel liberă, a scăpat de ocupația germană, dar a cedat nemților în plan economic.¹ Celelalte țări neutre din Europa, Spania, Portugalia și Elveția, au rămas și în anul 1942, terenuri favorabile pentru acțiunea spionilor din cele două tabere beligerante. Îndeosebi Elveția a devenit un teren predilect pentru o astfel de activitate. Aici, OSS (Office of Strategic Service – Serviciul de informații nordamerican) și-a instalat conducerea americană. Berna,² frumoasa capitală a Elveției, a fost centrul de unde celebrul Allen Wells Dulles³ și-a desfășurat acțiunea sa de spionaj.

OSS s-a dovedit o organizație foarte activă, susținându-i pe membrii Rezistenței franceze și pe partizanii italieni, finanțându-le acestora acțiunile și transmițându-le listele cu locurile de aterizare ale agenților și a ajutoarelor aliate. De asemenea, OSS va întocmi rapoarte privind eficacitatea bombardamentelor aviației aliate asupra teritoriilor Europei ocupate.⁴

Portugalia, țară situată în vestul peninsulei Iberice, a fost piața de aprovizionare cu wolfram,⁵ cositor și produse alimentare pentru Marea Britanie și alte state.⁶ Prin faptul că a refuzat să intre în război, Spania a împiedicat Germania să ajungă la strâmtoarea Gibraltar.⁷

Atitudinea lui Franco⁸ a fost apreciată de către Aliați. La 8 noiembrie 1942, președintele Statelor Unite ale Americii, Franklin Delano Roosevelt i-a scris lui Franco pe un ton prietenos, apreciind atitudinea sa, iar la 26 noiembrie 1942, Winston Churchill, primul ministru britanic i-a spus Duceului de Alba că singura

¹ Jacques de Launay, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, vol. I, p. 323.

² *Berna* (Bern sau Berne) capitala Elveției, oraș situat în centrul țării pe râul Aare, afluent pe partea stângă a fluviului Rin. Berna a fost întemeiată în anul 1191, s-a unit cu confederația Helvetică în 1353 și a devenit capitala federală a Elveției în 1848.

³ *Allen Wells Dulles* - 1893 – 1969. A activat în Europa în anii 1942 – 1945. Apoi, în anul 1947 s-a aflat la Central Investigation Agency (CIA), iar între anii 1953 – 1961 a fost director al acestui serviciu.

⁴ Jacques de Launay, *op. cit.*, vol. I, p. 324.

⁵ *Wolfram*, element chimic cu greutatea atomică internațională recunoscută pentru prima oară în anul 1933 = 184,0. Punctul de fierbere circa 4700⁰ Celsius, greutatea specifică 19,1. Metal alb lucios, foarte rezistent din punct de vedere chimic, se întrebuințează la fabricarea filamentelor pentru becuri electrice, a oțelurilor speciale și sub formă de carbură ca metal dur (Widia) pentru fabricarea de scule speciale.

⁶ Ion Iordan, *Portugalia*, Editura Științifică, București, 1958, p. 43.

⁷ *Gibraltar* – strâmtoare între peninsula Iberică și nord-vestul Africii ; face legătura între Marea Mediterană și Oceanul Atlantic – 65 km lungime, 14 – 49 km lățime, adâncime până la 1181 metri. Anticii au numit strâmtoarea Cobanele lui Hercules.

⁸ *Francisco Bahamonde Franco* – 1892 – 1973. A fost șeful statului spaniol între 30 ianuarie 1938 și 8 iunie 1973.

sa dorință este de a face o Spanie puternică, prosperă și fericită. El a adăugat că diminuarea puterii Franței și Italiei va crea Spaniei o poziție pe care n-a avut-o niciodată de-a lungul secolelor.¹

În luna februarie a anului 1942, a avut loc o întâlnire la Sevilla² între Antonio de Oliveira Salazar,³ primul-ministru al Portugaliei și Francisco Franco, șeful statului spaniol, unde s-a manifestat dorința de neutralitate a celor două state care ocupau peninsula iberică.⁴ În acțiunea sa de păstrare a neutralității, șeful statului spaniol a fost încurajat și susținut de Wilhelm Canaris,⁵ șeful Abwehrului german.

După război, Franco, recunoscător lui Canaris, le-a invitat pe soția și fiica prietenului său (Canaris) să se stabilească în Spania.⁶

Orașul Istanbul din Turcia europeană a devenit și el un important centru de spionaj.⁷ Turcia⁸ însă s-a declarat neutră. Conducătorii acestei țări n-au vrut să mai repete experiența din primul război mondial. George Earle, fost ambasador al Statelor Unite ale Americii în Bulgaria a devenit atașat naval la Ankara și a intrat în legătură cu Paul Leverkuehr, reprezentantul amiralului Wilhelm Canaris și cu Lersner, un bun prieten al lui Franz von Papen,⁹ care atunci era ambasadorul Germaniei în Turcia.

Nici statele mai mici aliante din cele două tabere aflate în conflict, n-au fost scutite de zguduiri la nivelul cel mai înalt.

În Ungaria, Laszlo Bárdossy, fostul ambasador al Budapestei la București, în anii 1934-1941, a devenit prim-ministru al țării sale la 3 aprilie 1941, funcționând în acest post până la 7 martie 1942, când locul său a fost luat de Miklos Kállay. În același an 1942, Laszlo Bárdossy a fost desemnat ministru de externe al Ungariei.

În Egipt, la 6 februarie, șeful partidului Wafd, Mustafa Nahas Pașa¹⁰ a format un nou cabinet la Cairo, a dizolvat parlamentul și a organizat alegeri generale

¹ Jacques de Launay, *op. cit.*, vol. I, p. 320.

² Sevilla – oraș în sudul Spaniei în Andaluzia, pe Guadalquivir (râu în lungime de 680 km care izvorăște din munții Andaluziei și se varsă printr-un estuar în golful Cádiz).

³ Antonio de Oliveira Salazar – 1889 – 1970, fondator și președinte al Partidului Corporatist Uniunea Națională. A fost prim-ministru al Portugaliei între 5 februarie 1932 și 27 septembrie 1968.

⁴ Jacques de Launay, *op. cit.*, vol. I, p. 317.

⁵ Wilhelm Friedrich Canaris – 1887 – 1945.

⁶ Jacques de Launay, *op. cit.*, vol. I, p. 334.

⁷ Istanbul, oraș-port pe malurile Bosforului, nod de comunicații între Europa și Asia. Până în anul 1453 s-a numit Constantinopol și a fost capitala Imperiului Bizantin. Între 1453 și 1923 Istanbulul a fost capitala Imperiului Otoman.

⁸ În anul 1942, la președinția Republicii Turcia s-a aflat de la 10 noiembrie 1938, *Ismet Inönü*. El va rămâne în această funcție până la 14 mai 1950. Prim-miniștrii au fost: *Refik Sakdam* – 25 ianuarie 1939 – 8 iulie 1942 și *Sükru Saraceoglu* – 9 iulie 1942 – 4 august 1946.

⁹ Franz von Papen – 1879 – 1969, ambasadorul Germaniei în Turcia. A fost între anii 1933 – 1934, vicecancelar al Germaniei.

¹⁰ Mustafa Nahas Pașa a fost prim-ministru al Egiptului între 6 februarie 1942 – 8 octombrie 1944.

care s-au desfășurat la 24 martie în același an și au fost câștigate de partidul Wafd.

Pentru diplomația japoneză care devenise un auxiliar de marcă al cercurilor militare, sarcina care s-a pus a fost aceea de a crea condiții favorabile în relațiile externe care să faciliteze extinderea cuceririlor. Pentru aceasta, diplomații japonezi s-au preocupat de strângerea legăturilor cu Germania și Italia, pe plan militar, economic și diplomatic, așa cum a declarat în Dietă, la 22 ianuarie 1942, ministrul de externe Shigenobu Togo.

La 18 ianuarie 1942, la încheierea convorbirilor dintre statele majore ale armatelor Germaniei, Italiei și Japoniei a fost semnată o convenție militară ce a fixat zonele de operații pentru fiecare armată ce compuneau baza Pactului Tripartit. Pentru Japonia s-a convenit ca zona de operațiuni militare să cuprindă apele și mările aflate la răsărit de linia de 70° longitudine estică, până la țărmurile occidentale ale continentului american, ca și uscatul și insulele Indiilor Olandeze, Australiei, Noii Zeelande etc., care se găsesc în aceste ape, precum și continentul Asia, la răsărit de linia 70° longitudine estică.¹

Operațiunile militare ale Japoniei în mările Sudului și Oceanul Pacific trebuiau să ducă la lichidarea bazelor nordamericane, britanice și olandeze din zona Marii Asii Orientale și la ocuparea posesiunilor coloniale ale acestor puteri, după cum operațiunile militare ale Germaniei și Italiei trebuiau să ducă la lichidarea bazelor și influențelor anglo-nordamericane din Europa, Oceanul Atlantic, Marea Mediterană, Orientul Apropiat și Mijlociu.

În anul 1942, tot mai multe țări au intrat în război: la 25 ianuarie 1942, Thailanda a declarat război Angliei și Statelor Unite ale Americii, la 22 mai, Mexicul s-a declarat în stare de beligeranță cu Germania, Italia și Japonia, la 6 iunie Statele Unite ale Americii au declarat război României și Bulgariei, iar pe 18 iulie și Ungariei. Brazilia s-a declarat și ea în stare de război cu Italia și Germania la 22 august 1942. Nu trebuie omis faptul că la începutul anului 1942, guvernul de la Vichy pierduse controlul coloniilor sale atât din Africa, cât și din Asia.

Creșterea în intensitate, dar mai ales ca arie de întindere a mișcărilor care vizau înlăturarea puterilor mandatate și obținerea independenței a devenit neliniștitoare. În aceste împrejurări, generalul George Catroux, înalt comisar al Franței libere pentru Orient a dus, în februarie 1942, tratative cu reprezentatii cercurilor conducătoare libaneze pentru stabilirea modului de conducere a statului libanez.²

Discuțiile au fost lungi și anevoioase și abia peste un an va fi restabilită vechea constituție și vor fi organizate alegeri parlamentare în vederea constituirii organelor de conducere ale Libanului.

¹ *Istoria diplomației*, vol. IV, p. 285.

A. Doubinski, G. Efimov, *Les relations internationales en Extreme Orient 1917 – 1945*, Moscou, Editions du Progrés, 1979, p. 248.

² Traian Micu, *Liban*, Editura Științifică, București, 1968, p. 86.

Situația era similară și în Siria. Aici se pregăteau două divizii ușoare și un regiment blindat al Franței libere, sub comanda generalului Larminat¹; unități bine înarmate ce urmau să fie trimise să lupte împotriva trupelor germane ale generalului Erwin Rommel și ale trupelor italiene, în Egipt și Libia.

¹ Charles de Gaulle, *Memorii de război – Chemarea 1940 – 1942*, Editura Politică, București, p. 303.